

GALICJA

STUDIA I MATERIAŁY

TOM 11
specjalny

Galicyski tygiel.
Inteligencja w zaborze austriackim
(1772–1918)

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Rzeszowskiego
Rzeszów 2024

REDAKCJA

dr hab. prof. UR Szczepan Kozak (red. naczej.), dr Agnieszka Kawalec (z-ca),
dr hab. prof. UR Paweł Sierzęga (red.), dr hab. prof. UR Jerzy Kuzicki (red.), Natalia Gryń-Popek (sekretarz)

RECENZENCI TOMU

prof. dr hab. Piotr Biliński; prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha; prof. dr hab. Julian Dybiec;
prof. dr hab. Eugeniusz Koko; prof. dr hab. Yurij Kramar; dr Oksana Pasitka; dr hab. Jolanta Sikorska-Kulesza,
prof. UW; dr hab. Damian Szymczak, prof. UAM

REDAKTOR TEMATYCZNY

dr Agnieszka Kawalec (Uniwersytet Rzeszowski)

RADA NAUKOWA

Przewodnicząca: prof. dr hab. Jadwiga Hoff (Uniwersytet Rzeszowski)

Członkowie: prof. dr hab. Christoph Augustynowicz (Uniwersytet Wiedeński), prof. dr hab. Michał Baczkowski (Uniwersytet Jagielloński), dr hab. prof. UEK Krzysztof Broński (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), prof. dr hab. Zdzisław Budzyński (Uniwersytet Rzeszowski), dr hab. prof. UR Mariola Hoszowska (Uniwersytet Rzeszowski), prof. dr hab. Urszula Jakubowska (IBL PAN), dr hab. prof. UR Jolanta Kamińska-Kwak (Uniwersytet Rzeszowski), prof. dr hab. Kazimierz Karolczak (Uniwersytet KEN w Krakowie), prof. dr hab. Eugeniusz Koko (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. István Kovács (Budapeszt), prof. dr hab. Ała Kyrydon (Uniwersytet Kijowski), dr Torsten Lorenz (Berlin), prof. dr hab. Waldemar Łazuga (PAU, Akademia Kaliska, UAM w Poznaniu), prof. dr hab. Jerzy Maternicki (Uniwersytet Rzeszowski), dr Mariusz Menz (UAM w Poznaniu), Doc. dr Marian Mudryj (Uniwersytet Lwowski), dr Sviatoslav Pacholkiv (Instytut Historii Żydów w Austrii, St. Pölten), dr hab. prof. UJ Stanisław Pijaj (Uniwersytet Jagielloński), dr Robert Pyrah (Uniwersytet Oksfordzki), dr hab. prof. UW Adam Redzik (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Miłoś Reznik (Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie), prof. dr hab. Éva Ring (Uniwersytet w Budapeszcie), dr hab. prof. UP Isabel Röska-Rydel (Uniwersytet KEN w Krakowie), dr hab. Konrad Rzemieniecki (Zakład Narodowy im. Ossolińskich), dr hab. prof. UW Danuta Sosnowska (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Łukasz Tomasz Sroka (Uniwersytet KEN w Krakowie), dr hab. prof. UAM Damian Szymczak (UAM w Poznaniu), dr hab. Krzysztof Ślusarek (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr Peter Švorc, (Uniwersytet w Preszowie), prof. dr hab. Adam Wątor (Uniwersytet Szczeciński), prof. dr hab. Leonid Zaskilniak (Uniwersytet Lwowski)

Tłumaczenie i korekta tekstów i streszczeń w jęz. ang.: Łukasz Barciński

Korekta tekstów w jęz. ukr.: Natalia Zhukovych-Dorodnykh

Opracowanie redakcyjne i korekta: Władysław Wójtowicz

Opracowanie techniczne: Ewa Kuc

Łamanie i prace pomocnicze: Dorota Kocząż

Projekt okładki: Szczepan Kozak

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Dokonała Nauka – wsparcie konferencji naukowych” nr projektu DNK/SP/548241/2022 – „Galicyjski tygiel. Inteligencja w zaborze austriackim (1772–1918)” kwota dofinansowania 173 800 zł całkowita wartość projektu 193 800 zł.

THIS JOURNAL IS OPEN
ACCESS CC BY-NC-ND

© Copyright by

Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego
Rzeszów 2024

ISSN 2450-5854

DOI: 10.15584/galisim

2133

WYDAWNICTWO UNIwersytetu Rzeszowskiego

35-310 Rzeszów, ul. prof. S. Pigonia 6, tel.: 17 872 13 69, tel./faks: 17 872 14 26

e-mail: wydaw@ur.edu.pl; <https://wydawnictwo.ur.edu.pl>

Wydanie I, format B5, ark. wyd. 62,5, ark. druk. 56, zlec. red. 30/2024

Druk i oprawa: Drukarnia Uniwersytetu Rzeszowskiego

Table of contents

Witold Molik , <i>Badania nad historią polskiej inteligencji w okresie zaborów</i>	9
Witold Molik , <i>Research on the history of Polish intelligentsia during the partition period</i>	67

ORIGINS of INTELLIGENTSIA

Jan Wnęk , <i>Did Galician school teachers create a servilistic system of education in relation to Austria?</i>	127
Maria Stinia , <i>The role of provincial intelligentsia in the establishment of private grammar schools in autonomous Galicia</i>	143
Andrzej Szwarc , <i>Students and graduates of Warsaw schools from 1808 to 1869 among Galician intelligentsia</i>	156
Witold Bobryk , <i>The Galician haven. On the alumni of the male grammar school of Siedlce, employees of secondary and higher education in the Austrian partition</i>	173
Agnieszka Kawalec , <i>The difficult beginnings of the Polish intelligentsia in the first half of the 19th century (as illustrated by the example of Galician youth)</i>	197
Paweł Sierżęga , <i>In the circle of Lviv intelligentsia. Ludwik Finkel's historical seminar</i>	222
Віталій Тельвак, Василь Педич, Вікторія Тельвак , <i>Mikhail Hrushevsky's historical school in Lviv: origins, structure, representatives</i>	239
Andrzej Kobak , <i>In the circle of the master. „Studia historyczne wydane ku czci prof. Wincentego Zakrzewskiego” [Historical studies published in honour of Prof. Wincenty Zakrzewski]. Problems and discussions</i>	257
Stefan Ciara , <i>The contribution of Lviv Polytechnic School lecturers to civilisation (as illustrated by selected examples)</i>	295
Alois Woldan , <i>Galician translators of Adam Mickiewicz's works</i>	307

FACES OF GALICIAN INTELLIGENTSIA

Ірина Орлевич , <i>Ukrainian secular intelligentsia of the late 18th and first half of the 19th century: its origins, upbringing and role in social and political life (as illustrated by the Lviv Stauropogion Institute)</i>	323

Michał Baczkowski , <i>Intellectuals in uniforms? An attempt to characterise Austro-Hungarian officers in Galicia as a specific social group</i>	336
Piotr Franaszek , <i>The milieu of the technical intelligentsia in Lviv during the period of Galician autonomy. The Polytechnic School and the Polytechnic Society</i>	351
Krzysztof Ślusarek , <i>Josephine reorganisation of magistrates in Galicia as a factor in the formation of a new urban clerical elite</i>	368
Łukasz Jewuła , <i>Elites of Eastern Galician cities and towns in the late 18th century in the light of Austrian tax sources</i>	384
Sabina Rejman , <i>The secretary as a magistrate in the larger Galician towns in the era of autonomy</i>	414
Arkadiusz Stanisław Więch , <i>The circle of Krakow archivists at the turn of the 19th and 20th centuries and its role in the scientific life of Galicia. An introduction to the issue</i> ...	432
Ewelina Maria Kostrzewska , <i>Young Catholic intelligentsia in Galicia through the eyes of the Warsaw magazine Prąd (1909–1914)</i>	453
Jolanta Wąsacz-Krztoń , <i>“Lutnia” Musical and Singing Society of Rzeszów as a centre for integration of urban intelligentsia</i>	469
Isabel Röska-Rydel , <i>German Evangelical clergy in Stanisławów from 1889 to 1916. From missionary activity among the Jews to work for the Evangelical Diaspora in Galicia</i>	488
Anna Pachowicz , <i>The environment of the Jewish intelligentsia in Tarnów, 1772–1918 (selected representatives)</i>	498
Jacek Marian Holub , <i>Intellectuals in Jarosław during the period of autonomy</i>	511

CIVILISING MISSION

Oleksandra Krushynska , <i>Strategie „misji cywilizacyjnej” rządu Habsburgów w Galicji po I rozbiórce Polski</i>	533
Krzysztof Broński , <i>The role of the intelligentsia in the formation of economic culture in Galicia in the 2nd half of the 19th century – an outline of the issue</i>	549
Mariusz Chrostek , <i>The role of Ossolineum in the scientific work of the Galician intelligentsia – based on the memories and letters of its librarians and readers</i>	573
Ольга Білобровець , <i>The influence of the Polish intelligentsia of Galicia on the development of the press and theatrical activities of Poles in Ukraine during the First World War</i>	603
Jarosław Moklak , <i>Language and Politics. Galician Intelligentsia in the Dispute over the Shape of the Ukrainian Language in the 19th Century</i>	616
Mariusz Bryl , <i>Armenian Geselligkeit: Jan Boloz Antonevich and the art of eloquence</i>	636

Марта Горохов'янюк , <i>The ethnic structure of female entrepreneurship in Galicia during the late 19th – early 20th centuries: the source studying aspect</i>	666
Tomasz Kargol , <i>The Great War, forests, insects and scientists. National experimental station for the study of animal pests on plants at the Zoological Department of the Jagiellonian University in the years 1916–1923</i>	679

PROFILES AND SKETCHES

Christoph Augustynowicz, Klemens Kaps , <i>Roman Rosdolsky in Galicia. Formative years of the social historian</i>	707
Aleksandra Włodyka , <i>'Intellectual initiatives' of a Galician landowner. Influence of the upbringing of Anna Potocka née Działyńska (1846–1926) on her social activity</i> ...	717
Sebastian Paczos , <i>Maria Bobrzynska née Paygert of Podolia descent among the members of the Stańczycy faction</i>	732
Paweł Garbaciak , <i>Galician intelligentsia as illustrated by the Lepszy family</i>	748
Damian Kozłowski, Józef Białynia-Chołodecki (1852–1934) – a memoirist and a lover of Lviv's past. An attempt at a portrait	771
Dariusz Opaliński , <i>Galician intelligentsia's travels by train in the second half of the 19th century in memoirs, diaries and letters</i>	787
Леонід Зашкільняк , <i>Interrelationships of the Ukrainian intelligentsia from Galicia (Halychyna) and Transdnieper Ukraine (Naddnipyrianshchyna) in the second half of the 19th century</i>	807
István Kovács , <i>The fate of some members of the Polish Legion returning to Galicia, participants in the Hungarian Spring of Nations</i>	821
Zoltán Tefner , <i>Hungarian intellectuals' opinions about Galicia 1867–1918</i>	830

IN MEMORIAM

Agnieszka Kawalec , <i>Marian Stolarczyk (12.01.1940 – 12.01.2024). Scientific and Didactic Activity: An Outline for a Biography</i>	841
Jerzy Kuzicki , <i>Bibliography of Works by Dr. Hab. Prof. UR Marian Stolarczyk 1971–2019</i>	882